

N:o 19.

Ank. till Riksd. kansli den 25 februari 1908, kl. 3 e. m.

*Utlåtande, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Konungen
angående lag om adoption.*

Uti en inom Andra Kammaren afgifven, till laguskottet hänvisad motion, n:o 89, har herr *E. D. V. Martin*, med instämmande af herr *K. Warburg*, anfört följande:

»Ett rättsinstitut, som saknas i vår lagstiftning, men som, på sätt här nedan närmare omförmäles, förefinnes i de flesta andra länders lagar, är bestämmelse om rätt till adoption, det vill säga rätt att såsom eget barn, med däraf härflytande rättigheter, upptaga barn, som ej till den adopterande står i sådant förhållande, att det utan adoption äger äkta barns rätt till namn och arf efter denne. Redan det omnämnda förhållandet, att institutet är infördt i de flesta länders lagstiftning, torde i och för sig vara ett talande skäl för dess behöflighet och hänvisa till att det är en brist i svensk lagstiftning, att institutet här saknas. Otvifvelaktigt gifva de praktiska förhållandena också vid hand att så är fallet.

Det torde väl i alla tider hafva förekommit, att personer af olika anledningar omhändertagit andras medel- eller värnlösa barn för att vårda och uppfostra dem i sitt eget hem. Motivet till ett sådant omhändertagande kan vara af olika slag, frändskap till eller vänskap för barnets föräldrar eller den ena af dessa, barmhärtighet och välvilja för en nödställd varelse, det kan också tänkas, till exempel hos barnlösa makar, till en stor del vara barnakärlek i allmänhet, längtan att få ett barn i hemmet.

— Af hvilken anledning än ett barn sålunda varder omhändertaget, vårdadt och uppfostradt, händer det ofta, ja det torde kanske vara regel, att detta barn upptages i fosterhemmet såsom eget barn. Men äfven många af de barn, som mottagits till vård mot betalning i en oskyld familj och som stanna där hela sin barndom, blifva upptagna och behandlade som om de vore fosterföräldrarnas egna barn. Detta omhändertagande af andras barn och deras upptagande som egna torde under senare tider förekomma allt oftare. Exempler blifva allt talrikare därpå, att personer i god ekonomisk ställning upptaga fattiga barn som egna barn, vare sig från enskilda familjer eller från mödrarna eller ock från Allmänna barnhusinrättningen i Stockholm. Enligt uppgift från Allmänna barnhusinrättningen förekommer ej sällan, ja det blir alltmera vanligt, att barn, som mottagits som fosterbarn, sedermera upptagas af sina fosterföräldrar såsom egna barn, det vill säga behandlas och anses såsom sådana. Statistiska uppgifter från Allmänna barnhusinrättningen gifva sålunda vid handen, att de barn, som från inrättningen antingen från början upptagits såsom egna barn eller också, upptagna som fosterbarn, sedermera af fosterföräldrarna tilldelats större penningbelopp i fosterföräldrarnas testamenten eller genom andra dispositioner för deras räkning, under tiden åren 1867—1907 utgjorts af följande antal:

1867—1876	58 barn
1877—1886	72 »
1887—1896	114 »
1897—1906	123 »
1907	6 »

Summa 373 barn.

Hade rätt till adoption funnits, är det väl antagligt, att i ganska många af dessa fall de barn, som sålunda tillgodosetts genom testamenten eller andra dispositioner till deras förmån, i stället blifvit adopterade. En alldeles särskild moralisk betydelse synes denna adoptionsrätt kunna äga för det säkert ej så sällsynta fall, att fosterbarnet eller det såsom eget upptagna barnet i verkligheten står i mycket nära släktskapsförhållande till endera af fosterföräldrarna, ehuru under förhållanden, som ej medföra rätt till namn eller arf.

För svenska lagstiftningen har emellertid på sätt ofvan sagts rätten till adoption varit främmande. I våra äldsta lagar talas visserligen om ett institut, som påminner om adoption eller så kallad ättledning, det vill säga upptagande i ätt af frigifven eller friköpt träl. I detta fall liksom i de fall

då, såsom på 1600- och 1700-talen efter konungens medgifvande någon gång skedde, personer upptogos såsom medlemmar af adliga släkter, åstadkoms emellertid allenast en konstlad släktgemenskap och ej grundläggandet af familjeförhållanden eller någon arfsrätt för den ättledda eller adopterade. Däremot äga vi som bekant i vår nuvarande rätt bestämmelser rörande fosterbarn och fosterföräldrar. I legostadgan omtalas sålunda ett emottagande af barn till fattiga föräldrar till uppfostran, födande och klädande emot vissa års tjänst, äfvensom om upptagande af fader- och moderlöst barn. Dessa bestämmelser afse emellertid, såsom äfven deras plats i legohjonsstadgan gifver vid handen, hufvudsakligen att skapa ett legohjonsförhållande mellan fosterföräldrarna och fosterbarnen och äro därför icke ägnade att i större utsträckning hafva sin tillämpning på förhållandet mellan det som eget barn upptagna barnet och den upptagande. Endast så tillvida skulle man möjligen för sistnämnda fall analogivis kunna draga nytta af berörda bestämmelser rörande fosterföräldraskap, att, så länge förhållandet mellan den upptagande och det som eget barn upptagna barnet består, den förstnämnde bör anses vara berättigad att före barnets naturliga föräldrar vara dess målsman, förmyndare och giftoman. Härmed är dock icke synnerligt vunnet.

Förhållandet mellan den upptagande och barnet kan när som helst häfvas. Om den förstnämnde än måste anses vara skyldig gifva barnet åtminstone nödortfigt underhåll, så länge han behåller detsamma hos sig, så finnes emellertid icke något hinder för honom att när han finner för godt skicka barnet ifrån sig. Å andra sidan kunna barnets föräldrar eller i fråga om så kallade oäkta barn dess moder när som helst återfordra barnet. Ej ens en skriftlig förklaring från barnets föräldrar eller moder att för all framtid afstå från anspråk på barnet torde lagligen lägga hinder i vägen för dessa att göra gällande sådana anspråk. Den förklaring af sagda beskaffenhet, som, enligt hvad vi anse oss veta, plägar lämnas af mödrar, hvilkas barn intagits på Allmänna barnhusinrättningen och sedermera därifrån upptagas som egna barn, läser i allmänhet samvetsgrant respekteras, men bindande är den gifvetvis icke.

Det upptagna barnet har vidare icke någon rätt att dela den upptagandes villkor i fråga om stånd, religion, statsborgerskap och hemort. En analogisk tillämpning af bestämmelserna rörande fosterbarn och fosterföräldrar på nu ifrågakvarande förhållande gifver det resultat, att barnet, såsom ofvan är antydt, endast *äger rätt till nödortfigt underhåll* samt en tjänares uppfostran.

Det upptagna barnet har icke någon rätt att bära den upptagandes namn. I verkligheten brukar väl ofta barnet tilldelas den upptagandes

namn, men någon rätt därtill äger detsamma icke. Med nu gällande bestämmelser rörande villkoren för antagande af nytt familjenamn blir det i många fall omöjligt för barnet att ens någonsin kunna förvärfva sådan rätt.

Slutligen har det upptagna barnet icke någon rätt till arf eller laglott efter den upptagande, ej heller till pensions- och nådårsrätt eller annat understöd från tredje man, där sådant skulle förekomma i fråga om äkta barn. Har den upptagande sålunda uraktlätit att ihågkomma barnet i sitt testamente, står denne utan medel vid den upptagandes frånfälle.

Af hvad nu är sagdt torde med tydlighet framgå, att på grund af bristen på laga bestämmelser rörande adoption rättsförhållandet mellan det som eget barn upptagna barnet och den upptagande är vidt skildt från det mellan föräldrar och barn, och att, oaktadt fosterföräldrarna i allo vilja betrakta det upptagna barnet såsom sitt, det dock icke förefinnes möjlighet att på laglig väg ordna rättsförhållandena dem emellan så, som borde vara den naturliga följden af nämnda förhållande, nämligen att barnet äfven kunde få namn och arf efter fosterföräldrarna.

En öfverblick öfver andra länders lagstiftning rörande adoption klargör äfven detta.

Uti de flesta kulturländers lagstiftning har, såsom förut är nämndt, lämnats plats för bestämmelser rörande adoption, sålunda i Tysklands, Österrikes, Rysslands, Schweiz', Italiens, Spaniens, Frankrikes och Danmarks lagar, hvilka bestämmelser torde leda sitt ursprung från den romerska rättens utförliga stadganden i ämnet.

I den engelska rätten finnes visserligen icke några bestämmelser rörande adoption, men gifves det enligt denna rätt dock andra medel för en person att förläna en annan person sitt namn och insätta honom som sin arvinge.

Den utländska rättens allmännaste och hufvudsakligaste bestämmelser rörande adoption äro dessa:

Villkoren för adoption äro:

Adoptanten skall hafva uppnått viss ålder (i allmänhet 50 år, i somliga lagar 40 år eller 30 år), vara vissa år äldre än den adopterade (18 eller 15 år) och vara i afsaknad af legitima bröstarfvingar. Med den inskränkning, som följer af hvad ofvan är sagdt, kan den adopterade innehafva hvilken ålder som helst. Enligt fransk rätt måste den adopterade emellertid uppnått myndig ålder samt i minst sex år hafva åtnjutit understöd från adoptanten, innan adoption får ifrågakomma. Makar kunna gemensamt adoptera.

Angående sättet för adoption bestämmes:

Adoptionsförhållandet grundlägges genom aftal, som ingås inför domstol eller någon annan myndighet. För aftalets bestånd erfordras dess stadfästelse af domstol eller annan myndighet; enligt en del lagar är dock allenast inregistrering af aftalet i myndighets register till fyllest. I Danmark erfordras konungens eller åtminstone justitieministeriets tillstånd till adoptionens företagande. Aftalet ingås mellan adoptanten och den adopterade, om den senare fyllt 14 år, i annat fall med hans laga ställföreträdare. Dock erfordras bifall till adoptionen vidkommande adoptanten, därest denne är gift, af maken eller maken och beträffande den adopterade af dennes föräldrar, intill dess denne hunnit viss högre ålder.

Adoptionens rättsverkningar äro:

Rättsförhållandet mellan adoptanten och den adopterade *blir detsamma som det mellan föräldrar och barn*. Den adopterade äger sålunda rätt att bära adoptantens namn med eller utan tillägg af sitt eget. Det åligger adoptanten försörjningsskyldighet i förhållande till den adopterade och tillkommer den förstnämnde föräldrars makt och myndighet öfver den senare. Denne får enahanda arfsrätt, som tillkommer barn efter föräldrarnes frånfälle. Däremot erhåller adoptanten icke arfsrätt till den adopterades egendom, af det skäl att adoptionen är till för den adopterades skull och ej tvärt om. Franska lagen gör undantag härifrån för vissa fall, i det att under några uppgifna förutsättningar ej blott adoptanten utan äfven i ett fall hans descendenter tillerkänts arfsrätt till den del af den adopterades egendom, som den adopterade erhållit såsom gåfva från adoptanten. Enligt rysk rätt äger jämväl adoptanten arfsrätt till den adopterades förvärfvade förmögenhet. Adoptionen sträcker sina verkningar äfven till den adopterades afkomlingar.

Trots den adopterades ofvannämnda ställning såsom barn i förhållande till adoptanten, kvarstår den adopterade dock som medlem af sin naturliga familj med hänsyn till skyldigheter och rättigheter.

Adoptionsförhållandet kan upplösas under samma former som de, hvarunder detsamma tillkommit.

Ur social synpunkt är det uppenbarligen af stor betydelse, att barn, som sakna namn och hem, blifva upptagna såsom egna barn af välbärgade fosterföräldrar, hvilka ägna dem vård och uppfostran, och ofta uppstår emellan fosterföräldrarne och barnen ett så innerligt förhållande, att den naturliga konsekvensen fordrar, att lagstiftningen medger ett sanktionerande af detta förhållande genom rätt till adoption.

Så länge vår rätt emellertid icke lämnar utrymme för bestämmelser härom, blir, såsom ofvan påvisats, detta upptagande af andras barn som

egna barn icke stort mer än ett tomt ord. Endast känslan däraf att det upptagna barnet när som helst kan återfördras eller af den upptagande bortvisas, torde i mångt fall verka hinderligt för att ett förhållande mellan de båda, enahanda som det emellan föräldrar och barn, skall kunna uppstå. Läger man härtill den omständigheten, att den upptagne ej äger rätt att bära den upptagandes namn samt ej heller äger rätt till arf efter denne, bör det för en hvar framgå, att bristen på laga bestämmelser i ämnet ofta kan förhindra förverkligandet af ett förhållande, hvars gagn allmänt torde inses. *En lagstiftning rörande adoption i vårt land torde därför vara synnerligen befogad.*

Visserligen skulle det här blifva fråga om införandet i vår rätt af ett institut, som för densamma hittills varit okänt. Men denna omständighet bör ej vara afgörande. Granskar man senare tids lagstiftning hos oss, gifver den flera prof därpå, att densamma tagit intryck af den i främmande länders lagar förekommande uppfattning af förhållandet emellan adoptivföräldrar och adoptivbarn såsom grundläggande för vissa lagbestämmelser. Sålunda har vår strafflag på flerfaldiga ställen beträffande straffmättningsgrunder jämnställt förhållandet mellan fosterbarn och fosterföräldrar med det mellan barn och föräldrar, hvilket ger vid handen, att allmänna rättsmedvetandet redan uppfattar förhållandet emellan fosterföräldrar och fosterbarn såsom i flera afseenden likställt med det emellan föräldrar och barn. En lagstiftning rörande adoption torde därför ej på något sätt få anses gå allmänna rättsmedvetandet i förväg.

Införandet i vår lag af bestämmelser rörande adoption torde ej heller träda några berättigade intressen för nära. Redan den omständigheten, att nästan alla kulturfolk hafva i sina civillagar inrymt bestämmelser rörande adoption, bör tjäna som en borgen därför, att några berättigade intressen icke af en sådan lagstiftning kränkas. Hos oss torde nämligen i detta fall förhållandena icke vara olika dem i andra länder, hvadan samma synpunkter, som där föranledt lagstiftning om adoption, äfven här äga berättigande.

Jag tillåter mig af sådan anledning hemställa, att Riksdagen i skrifvelse till Konungen måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lag om adoption.»

*Utskottets
yttrande.*

På det område af familjerätten, som beröres i förevarande motion, saknas positiva stadganden nästan helt och hållet i gällande svensk rätt. De synpunkter, som ligga till grund för ifrågavarande rättsinstitut, kunna visserligen sägas hafva blifvit i någon mån beaktade i legostadgans bestämmelser rörande upptagande af fader- och moderlöst barn, men hvarken

dessa bristfälliga stadganden, som för öfrigt tillerkänna barnet endast en tjänares ställning, eller de öfriga möjligheter gällande rätt bereder att ersätta en lagstiftning rörande adoption, kunna anses tillfyllestgörande för ett rättsligt reglerande af förhållandet mellan fosterföräldrar och det barn, hvilket de upptagit i sitt hem, i afsikt att förläna det samma rättigheter, som om det vore deras eget. I flera andra europeiska länder, hvilkas rättssystem i större omfattning grundats på den romerska rätten, har däremot adoptionsinstitutet upptagits och hithörande förhållanden blifvit på ett utförligt och systematiskt sätt behandlade. I öfverensstämmelse med en nyare tids uppfattning afser den moderna lagstiftningen i dessa ämnen i motsats till den romerska rätten, som genom adoptionen hufvudsakligen hade till syfte att skapa fadersmyndighet, i främsta rummet att grunda ett föräldra- och barnförhållande mellan adoptanten och den adopterade.

Såvidt utskottet kan finna, skulle ett införande af adoptionsinstitutet i vår rätt icke kränka några berättigade intressen, men väl kunna i sin mån bidraga till att afhjälpa sociala missförhållanden och utgöra ett led i sträfvandena att förbättra lefnadsvillkoren för fattiga och i olyckliga förhållanden uppväxande barn, företrädesvis för sådana, som äro födda utom äktenskapet. Skulle några olägenheter uppkomma af adoptionsrätten, lära de icke blifva större än att de genom en klok och efter rådande sociala förhållanden afpassad lagstiftning kunna utan svårighet undanröjas. I regel torde det blifva barnlösa makar i relativt goda ekonomiska omständigheter, hvilka komma att begagna sig af rätten till adoption, då det mycket ofta för dem är ett behof att genom upptagande af ett fattigt eller föräldralöst barn ersätta bristen på egna afkomlingar. Månet barn med god naturlig begåfning kan därigenom under förbättrade ekonomiska och sanitära förhållanden beredas tillfälle till en utveckling, som eljest i de flesta fall skulle hafva uteblifvit, och på samma gång kan för adoptivföräldrarna lifvet få ökad innehåll och deras äktenskapliga lycka yttermera befastas. Genom adoptionsinstitutet torde äfven på ett lyckligt sätt minskas antalet af de utom äktenskapet födda barn, som nödgas undvara fördelarna af ett godt hem och ett uppfostrande familjelif. Det synes därför utskottet ligga i statens intresse att uppmuntra adoption och genom en ändamålsenlig lagstiftning ordna hithörande förhållanden. Både från barnets och adoptivföräldrarnas synpunkt är detta erforderligt. Redan nu förekommer det så ofta, att fosterföräldrar upptaga ett barn såsom sitt eget, att den fullständiga frånvaron af positiva lagbud, som reglera deras och barnets inbördes rättsförhållanden, gör sig i hög grad kännbar. Visserligen kunna fosterföräldrarna genom testamente betrygga fosterbarnets framtid, men då många äro obenägna att under hälsans dagar

förordna om huru vid deras frånfalle skall förfaras med deras kvarlåtenskap samt dessutom frånvaron af positiva lagbestämmelser till barnets förman i flera fall är fosterföräldrarna okänd, händer det icke så sällan, att vid deras bortgång fosterbarnet icke erhåller de fördelar, de velat bereda det. Osäkerheten i fosterföräldrarnas rätt öfver barnet torde dessutom i icke så få fall hafva afhållit sådana personer, som eljest skulle hafva varit därtill benägna, från att taga fosterbarn. Blotta medvetandet att barnets naturliga föräldrar, äfven om de förbinda sig att icke göra sin rätt gällande, framdeles kunna återtaga barnet, sedan fosterföräldrarna hunnit fästa sig vid det, eller kanske till och med begagna sig af dessas kärlek till barnet för att tillskansa sig ekonomiska fördelar, kan vara tillräckligt för att förhindra mången att öppna sitt hem för ett fosterbarn.

Genom införande af adoptionsinstitutet synas dessa olägenheter bortfalla. Förhållandet mellan adoptivföräldrarna och det adopterade barnet blifver tryggare och får äfven rättsligen större likhet med förhållandet mellan föräldrar och barn. Genom själfva adoptionen komma vissa rättsverkningar att inträda till barnets förmån, exempelvis att adoptivföräldrarna icke behöfva vidtaga några ytterligare åtgärder för att tillförsäkra barnet del i deras kvarlåtenskap. I hvilken omfattning barnet bör erhålla arfsrätt efter adoptivföräldrarna, i synnerhet om rätt till adoption medgifves äfven i det fall, att dessa hafva bröstarfvingar, samt huruvida och i hvad mån adoptivföräldrarna må tillerkännas rätt till arf efter barnet, kan dock uppenbarligen icke afgöras på sakens nuvarande stadium. Dessa frågor äfvensom de öfriga spörsmål, som i samband med adoptionsinstitutets införande kräfva sin lösning, såsom de lagliga formerna för adoptionens giltighet eller för adoptivförhållandets upphörande, rätt till adoption, då adoptanten har bröstarfvingar, adoptantens och den adopterades ålder, rätt för denne till adoptantens namn m. m., tarfva en ingående och sakkunnig utredning, innan alla verkningarna af adoptionsinstitutets införlifvande med vårt rättssystem kunna öfverblickas.

Enligt utskottets förmenande kan det med skäl ifrågasättas, om icke i samband med en blifvande utredning rörande rätten till adoption jämväl en annan närliggande fråga bör göras till föremål för behandling. I 5 kap. 1 § giftermålsbalken heter det: »Aflar man barn med sin fästekvinna eller under äktenskapslöfte eller i lönskaläge, därå sedan fästning eller äktenskap följer, de barn äro äkta barn och kvinnan njuter laggift hustrus rätt.» Såsom villkor för barnens legitimation i de fall, där icke fästning eller äktenskapslöfte vid barnets aflande föreligger, uppställes sålunda fordran på fästning eller äktenskap eller åtminstone, på sätt 8 kap. 1 § arfdabalken stadgar, att mannen tillsäger kvinnan äktenskap, men endera

dör, förr än vigsel åkommer. Fall kunna emellertid inträffa, då en fader, som önskar, att hans utom äktenskapet födda barn måtte erhålla ställningen såsom äkta barn, icke kan uppfylla denna fordran, t. ex. då kvinnan är död eller förlorat förståndets bruk. Förhållanden kunna äfven tänkas, då möjligheten af ett äktenskap icke är utesluten, men ett sådant i allt fall icke är tillrädligt, såsom då kvinnan förfallit till sedeslöshet eller drycken-skap. Det synes utskottet, som om giltiga skäl skulle föreligga för verk-ställande af undersökning, huruvida icke en fader borde erhålla rätt att i något eller några af ofvan antydda fall legitimera sitt barn. Enligt ut-skottets uppfattning är en dylik utsträckt legitimationsrätt af behofvet påkallad. Liksom adoptionsinstitutet bidrager rätten till legitimation att minska antalet oäkta barn och utgör en konsekvent tillämpning af den redan erkända grundsatsen att barn genom efterföljande äktenskap mellan föräldrarna får äkta barns rätt. Det ligger äfven i statens intresse att möjliggöra för en fader att ikläda sig de förpliktelser, som äro naturliga för faderskapet. Utskottet förbiser ingalunda, att det kan möta stora svårig-heter att gifva rättsregler rörande dessa ytterst grannliga förhållanden, men de båda rättsinstitut, som nu berörts, erbjuda oaktadt stora olikheter så många beröringspunkter, att det synes utskottet önskvärdt att de blifva föremål för gemensam lagstiftning. Då emellertid frågan om en utsträck-ning af legitimationsrätten icke upptagits till behandling i förevarande motion, tillkommer det icke lagutskottet att rörande denna fråga afgifva något förslag.

På grund af hvad sålunda anförts, hemställer utskottet,

att Riksdagen, med anledning af herr Martins före-varande motion, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t an-hålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, huruvida och i hvad mån rätt till adoption bör medgifvas, samt för Riksdagen framlägga det förslag till lag, hvartill denna utredning må gifva anledning.

Stockholm den 25 februari 1908.

På lagutskottets vägnar:

ERNST TRYGGER.

Herrar *Fahlén* och *Widén* hafva anhållit om anteckning å utlåtandet därom, att de icke deltagit i detta ärendes behandling inom utskottet.